

Kartografie pro geografu

podzim 2021

- Přednášející: doc. PhDr. Hana Svatoňová, PhD.
- Cvičící: Mgr. Denisa Simerská
-

BARVA A POPIS V MAPĚ

Popis jména a písmo na mapách

Popis map

Geografické názvosloví a vytváření cizích jmen

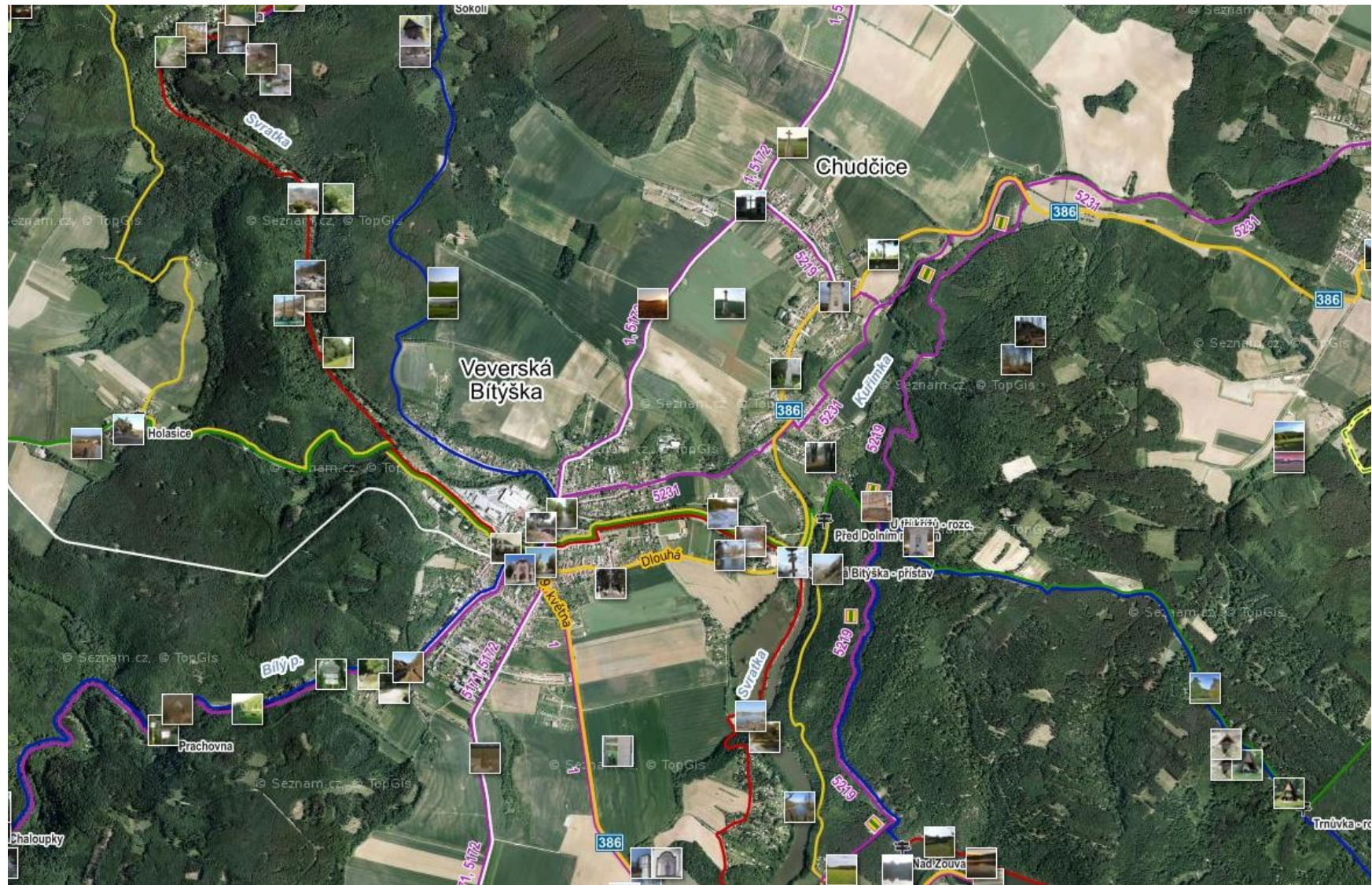
Písmo na mapách

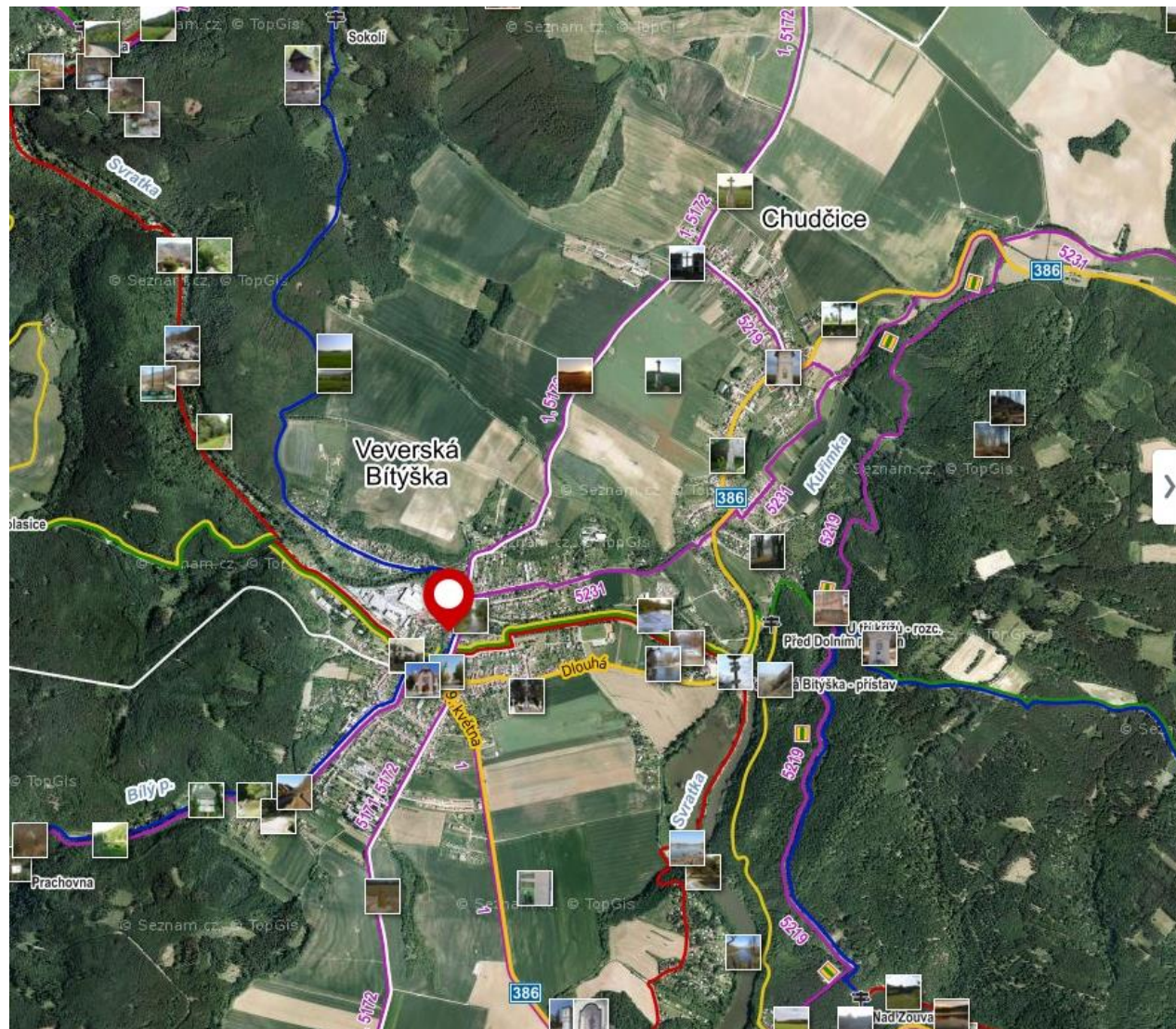
Popis map sestává z:

- **Geografické názvosloví** (popisy geografických prvků – sídla, vodstvo, horopis, ohodnocení vrstevnic, kóty, kilometráž, hodnoty u grafů...)
- **Vysvětlivky** (legenda, význam zkratek...)
- **Mimorámové údaje** (souřadnicové sítě...)
- **Samostatná textová část** (rejstříky, seznamy, tabulky, doprovodné texty...)
- **Obecná označení a zkratky**

[PANORAMA](#) [FOTKY](#)

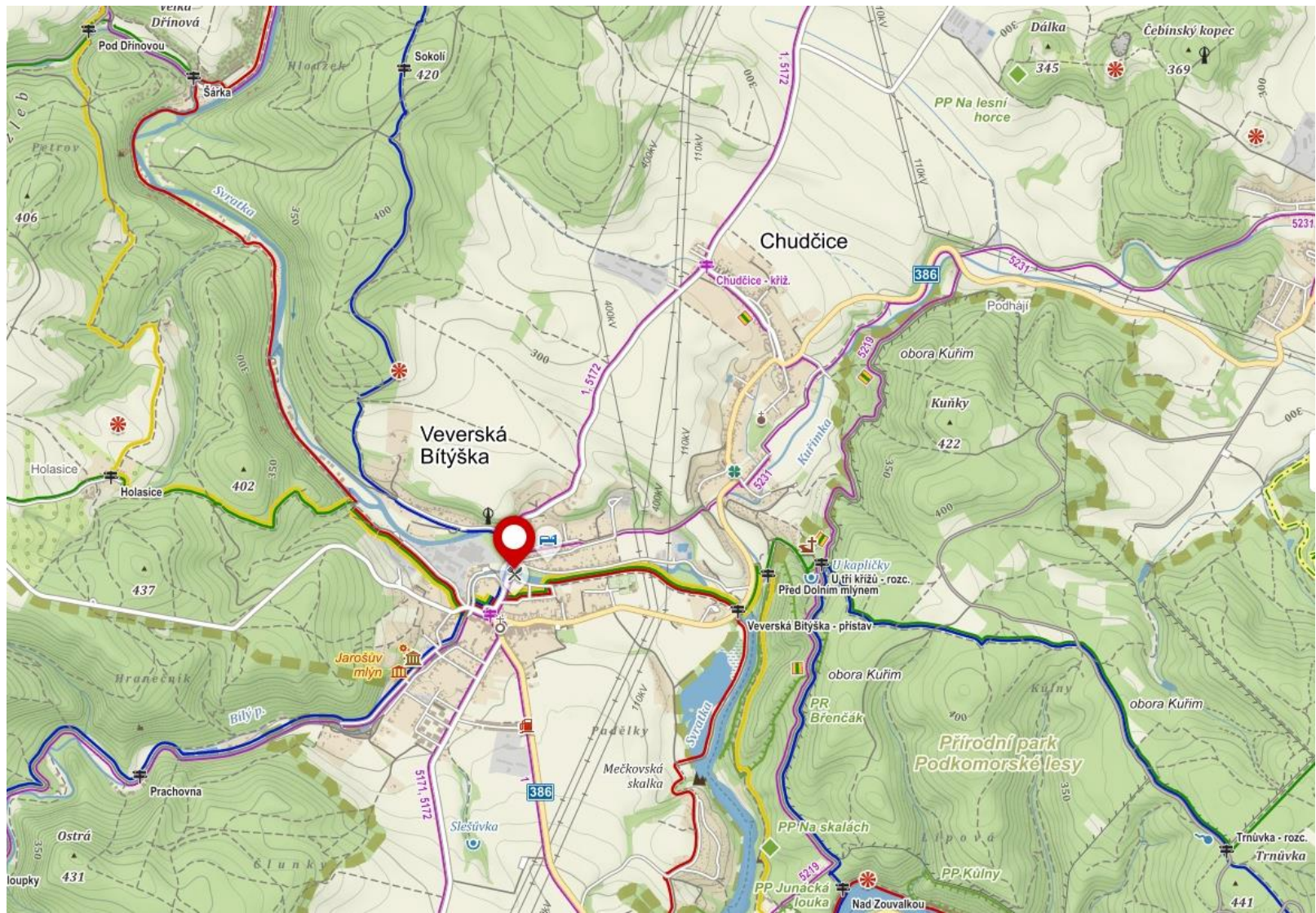
Exif:

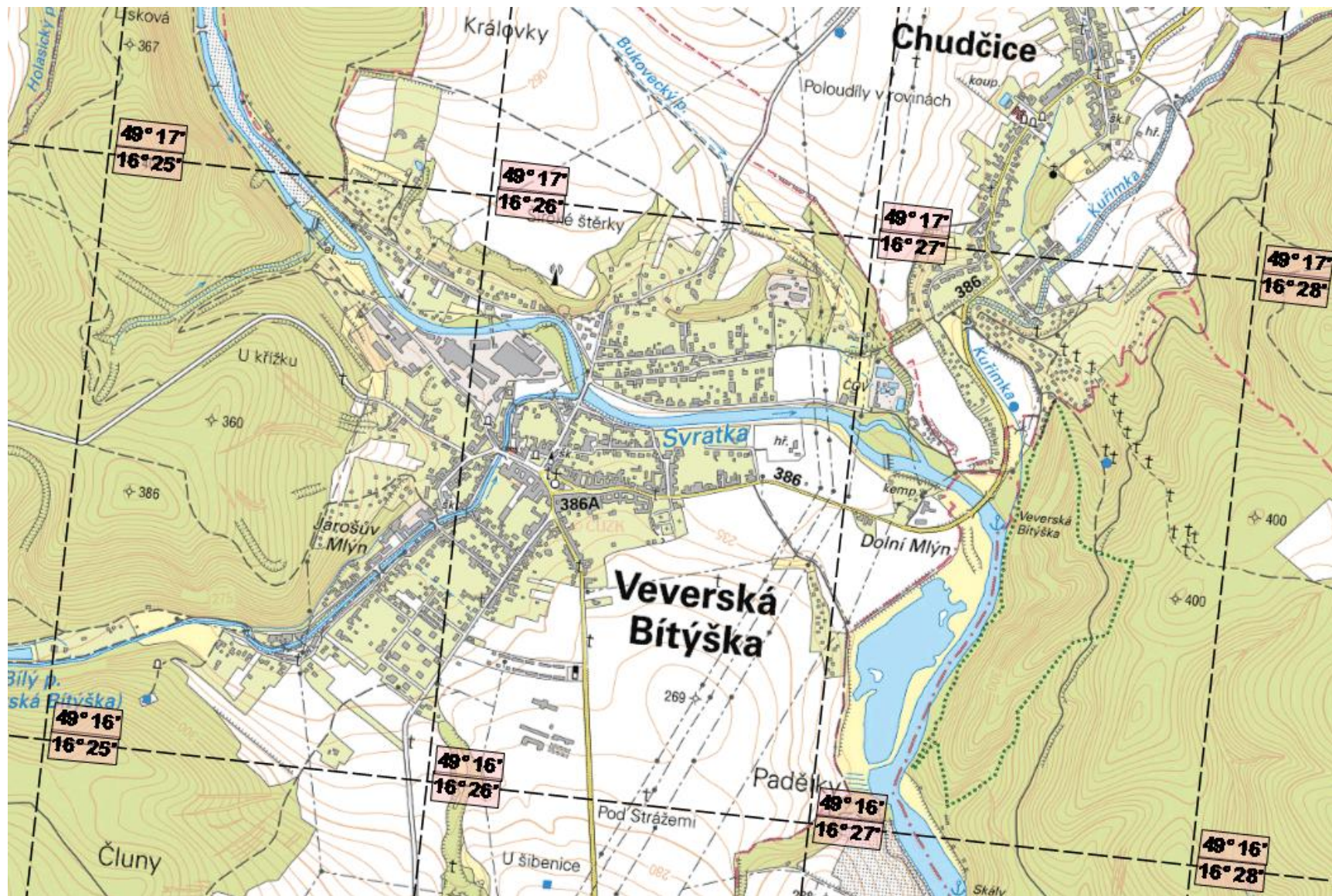
Výrobce:	samsung
Přístroj:	SM-A510F
Datum a čas:	18. 06. 2016
Expoziční čas:	1/256 s
Clona:	F1.9
Korekce expozice:	0 EV
Blesk:	No flash
Ohnisková vzdálenost:	3.7 mm
Ohnisková vzdálenost (35mm ekv.):	28.0 mm
ISO citlivost:	40
Expoziční program:	Auto
Měření expozice:	Center weigh average
Vyvážení bílé:	Auto

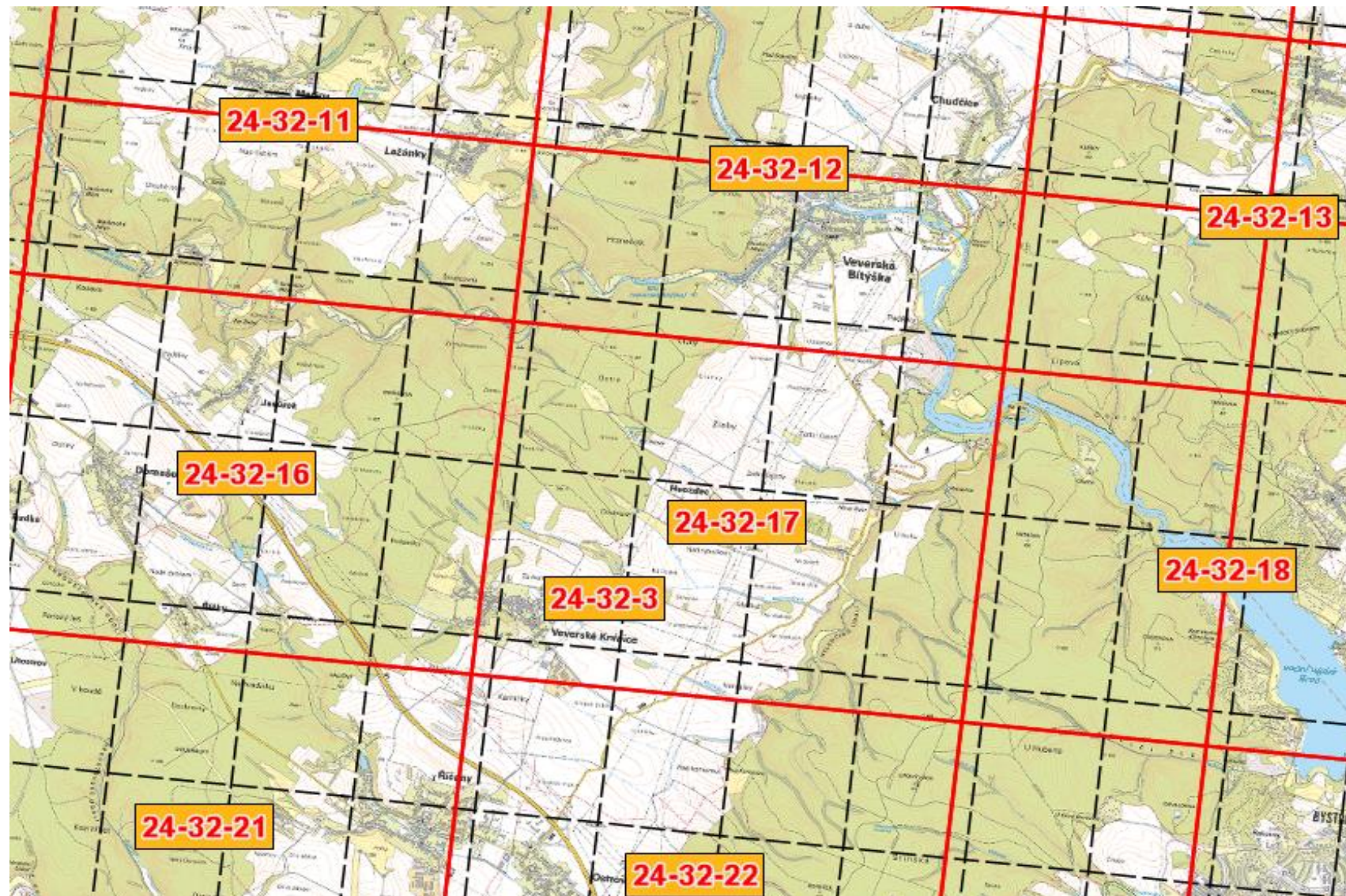
 Sdílet

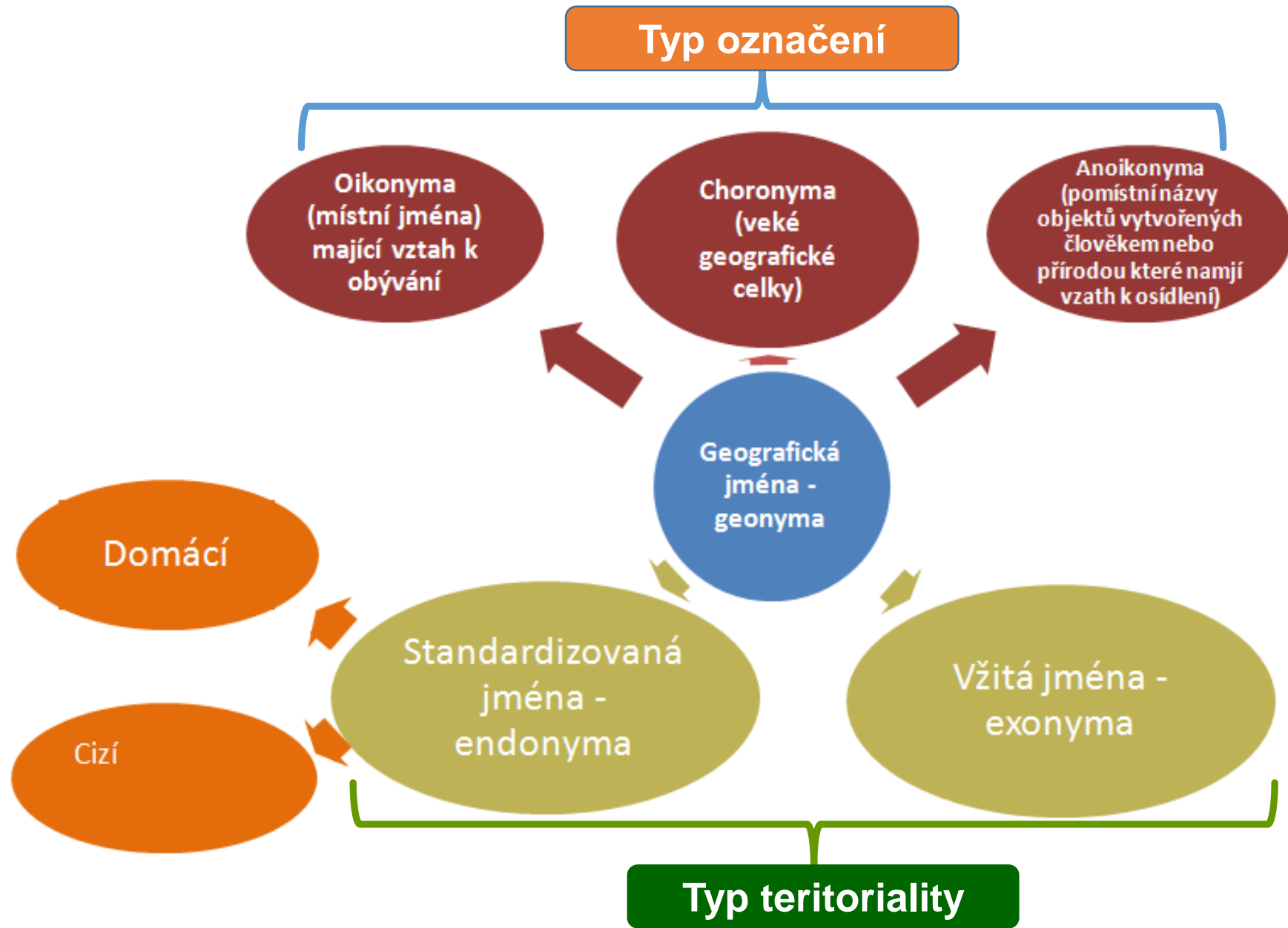
 GPS

 Hledat v okolí

Geografické názvosloví

dělíme podle **typu označení** na:

- **Toponymum** - vlastní jméno obecně **neživého přírodního objektu** a jevu (hora, řeka apod.) nebo člověkem vytvořeného objektu a jevu (sídlo, přehrada apod.),
 - Geonymum – toponymum na Zemi (Kosmonymum – mimo Zemi..“)
- - **Choronyma** - vlastní jména **větších zeměpisných celků** přírodního (Evropa) nebo administrativního charakteru (Česká republika)
 - **Oikonyma** - vlastní **jména místní**, jsou názvy obydlených objektů a míst, ať už existujících, či zaniklých, tj. názvy měst, vsí, osad, samot, jednotlivých domů apod.
 - **Anoikonyma** - vlastní **jména pomístní**, jsou názvy zeměpisných objektů nesídlištní povahy, např. vlastní jména řek, pohoří, vlastní jména pozemků, cest atd.

Anoikonyma - vlastní **jména pomístní**, jsou názvy zeměpisných objektů nesídlíštní povahy, např. vlastní jména řek, pohoří, vlastní jména pozemků, cest atd.

Dělení anoikonym na:

- **Hydronyma** - jsou vlastní **jména vodních toků, vodních ploch** a jejich částí, některých vodních děl atd.
- **Oronyma** - jsou vlastní jména **prvků vertikální členitosti** zemského povrchu, například hor a pohoří, údolí, nížin, sedel atd.
- **Hodonyma** - jsou vlastní jména **dopravních cest**, brodů mostů, lávek
- **Speleonyma** – jsou vlastní názvy **pro jeskyní**
- **Pozemková** - traťová jména
- **Názvy jiných** objektů stromů , staveb, lomů ...

Geografické názvosloví dělíme podle **typu teritoriality** na:

- **Exonyma** z řeckého exónymos - a to z (éxō) vně a (ónyma) jméno, představují domácí podobu cizího zeměpisného názvu (toponyma) označujícího objekt ležící vně území domácího jazyka (např. Řím místo Roma, Vídeň místo Wien), některá exonyma se pomalu přestávají používat - otázka jakou domácí podobu mají české jména pro Aachen, Regensburg, Mülhuosse, Kostanz, Vienna, Munchen, Meissen?
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Exonymum#M%C3%ADstn%C3%AD_n%C3%A1zvy

Endonymum je naproti tomu jméno, které je užíváno na stejném území jinou skupinou obyvatel.

Wikipedia: Pokud na území žije obyvatelstvo užívající několik jazyků, pak jsou endonyma jména v těchto jazycích (např. ve Švýcarsku francouzsky, italsky, německy a rétorománsky endonyma: Lac de Brienz [fra]; Lago di Brienz [ita]; Brienersee [deu]; Lai da Brienz [roh] – české exonymum [Brienzké jezero](#)).

Také endonyma se mohou v průběhu času měnit z různých, například politických nebo národnostních důvodů, např. [Zlín](#) (před 1949 a po 1990) oproti *Gottwaldov* (1949–1990), [Pec pod Sněžkou](#) se jmenovala do roku 1945 Petzer a byla částí [Velké Úpy](#) (*Gross Aupa*), do roku 1959 se jmenovala Velká Úpa III.

Endonyma

Při používání musí mít endonyma přednost i na cizojazyčných mapách.

Domáci

- Úřední jazyk
- Standardizovaná podoba
- Názvoslovný lexikon (Názvoslovná komise ČÚZK)

Cizí

- Pokud možno jediný název
- V úřední řeči příslušného státu
- Při více úředních jazycích se obvykle používá mezinárodně nejznámější

Exonyma

- Na mapách se používají tzv. dublety – malé písmo v závorce pod originálním názvem
- Fonetická úprava: Hamburg – Hamburk, Warszawa – Varšava, London – Londýn, Bucuresti - Bukurešť
- Fonetické přetvoření: Venezia – Benátky, Roma – Řím, Dresden – Drážďany, Wien - Vídeň
- Překlad – Beograd – Bělehrad, Graz – Štýrský Hradec, Rocky Mountains – Skalisté hory
- Bez opory v předloze – Německo (podle „němých“ lidí), Rakousko (podle hradu Rakús na česko-rakouské hranici)

Exonyma & OSN

- Přizpůsobení cizích názvů výslovnosti nebo překladem cizích názvů
- Každá členská země OSN je povinna vydat seznam svých exonym nacházejících se mimo své státní území
- Exonyma se mohou používat pokud jsou schválena příslušnou zemí
- Podle rezolucí OSN se doporučuje nevytvářet nová exonyma, ale preferovat používání oficiálních endonym (všechny jazyky si jsou rovnocenné, neplatí nadřazenost tzv. světových jazyků)

Cizí jména

- V případě multijazyčných zemí se používá jméno známější (používanější) – druhé jméno se uvádí jako dublet – Dublin x Baile Atha Cliath
- V názvech latinkovými písmeny se uvádí i znaky nepoužívané v češtině – **transpozice**
- Pro oblasti s hláskovými nelatinkovými písmeny (azbuka, řečtina, arabština, hebrejšтина...) se používá **transliterace** – přepis do latinky
- Pro oblasti s ideografickým písmem se používá **transkripce** = fonetický přepis do latinky – výsledky této metody nejsou jednotné – stále častěji se začínají uplatňovat anglické přepisy – Peking x Beijing

The GeoNames geographical database covers all countries and contains over eight million placenames that are available for download free of charge.

[\[advanced search\]](#)

enter a location name, ex: "Paris", "Mount Everest", "New York"

Browse the names

- [Countries](#)
- [Largest cities](#)
- [Highest mountains](#)
- [Capitals](#)
- [Postal codes](#)
- [Wikipedia](#)
- [Country statistics](#)
- [Recent modifications](#)

Information

- [About GeoNames](#)
- [Data sources](#)
- [User manual](#)
- [Ambassadors and Team](#)
- [Forum](#)
- [Blog](#)
- [Mailing list](#)
- [Donations and Sponsoring](#)
- [Commercial support and consulting](#)

Download

- [Info](#)
- [Download server](#)
- [Premium Data](#)

Web Services

- [Overview](#)
- [Documentation](#)
- [Client libraries](#)
- [Premium Web Services](#)

Písmo na mapě

- Podíl písma na grafickém zaplnění mapy topografické mapy středních měřítek – cca 5%
- Přehledné mapy malých měřítek – 10%, případně více u map s bohatším obsahem
- Mezní hodnota grafického zatížení mapy = 30% (při překročení této hodnoty se snižuje čitelnost mapy) Písmo může tvořit až polovinu grafického obsahu mapy
- Informační i estetická hodnota

Typy písma

Latinková

- Antikva
- Grotesk
- Lineární antikva
- Egyptienka
- *Písmo kaligrafické*

Nelatinková pravosměrná

- Řecké písmo
- Slovanská písma – azbuka, bulharské, srbské

Nelatinková levosměrná

- Písmo arabské
- Hebrejské písmo

Exotická

- Čínské
- Japonské
- Barmské
- Hindské
- ...

Klasifikace písem

Klasická písma - ATYPI

- Renesanční antikva
- Barokní antikva
- Klasicistická antikva
- Tučná antikva
- Egyptienka
- Bezserifová písma
- Skripty (imitace ručně psaných písem)
- Zdobená písma
- Lomená písma
- Nelatinková písma

Počítačová písma - FontFont

- Typografická
- Geometrická
- Amorfní
- Ironická
- Historická
- Inteligentní
- Ručně psaná
- Destrukční
- Obrázková

Vlastnosti písma

- Velikost
- Sklon
- Řez (úzká, obyčejná, široká)
- Tloušťka (hubená, **polotučná, tučná**)
- Forma (plná, dutá, plastická...)
- Dekorace (podtržení, nadtržení, přeškrtnutí...)
- Litery (VERZÁLKY, mínusky, KAPITÁLKY)
- Barva – písma, pozadí, stínu...

dutá

PLASTICKÁ

Kartografická kurzíva

- Speciální řez písma – tučný, kurzíva (šikmé písmo)
- Zpětná kurzíva (doleva nakloněná)
- Mercator (1540) – Literarum latinarum, quas Italicas cursoriasque vocant, scribendarum ratio (How to Write the Latin Letters Which They Call Italic or Cursive)
- Nahradila starší gotické (ručně psané) písmo
- Zlepšení čitelnost map
- Zjednodušení tisku

Základní pravidla pro písmo

- Střídmé používání různých typů písma
- Maximálně dva rody písma (jasně odlišené)
- Nepoužívat dekorativní písma
- Velikost písma odpovídá velikosti (významu) popisovaného objektu

Umístování popisu

- U bodových značek by měl být popis vpravo od značky
- V případě liniových a areálových značek by značka měla sledovat směr jevu tedy myšlenou osu (např. vodní tok, pohoří...) a optický střed (nesmí ležet mimo plochu)
- Na území většího rozsahu by písmo mělo sledovat směr rovnoběžek

Problematika umístování popisků

- Popis by měl vytvářet představu o popisovaném jevu
- Základní konflikty:
 - Překryt popisků
 - Překryt popisků a mapových značek
 - Jednoznačné přiřazení popisku a mapové značky
- Vlastnosti popisku
 - Velikost
 - Velkost mezer (proložení)
 - Typ písma
 - Natočení

Popisek by měl být umístěný...

- Vodorovně!!!
- Výjimky: Popis podél zeměpisné sítě a popis liniových a plošných objektů podél jejich os (u dlouhých znaků se preferují vícenásobné popisy)
- Jasně, srozumitelně a jednoznačně , mezi popisem a příslušným znakem by neměl ležet žádný jiný prvek
- Hierarchicky – od největších po nejmenší
- Významnější prvky se zobrazují graficky výraznějším popisem (podtržení, velikost, barva...)
- Popisná složka mapy musí být autentická a jazykově správná
- Používá se standardizované názvosloví